

dr hab. Jolanta Migdał, prof. UAM
Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu
Wydział Filologii Polskiej i Klasycznej
Instytut Filologii Polskiej

Recenzja

**dorobku naukowego, organizacyjnego, dydaktycznego i popularyzatorskiego
dr Iwony Żuraszek-Ryś
w związku z postępowaniem o nadanie stopnia doktora habilitowanego
nauk humanistycznych w dyscyplinie językoznawstwo
wszczętym przez Radę Dyscypliny Językoznawstwo Uniwersytetu Zielonogórskiego**

Pani dr Iwona Żuraszek-Ryś ukończyła studia w Wyższej Szkole Pedagogicznej im. Tadeusza Kotarbińskiego w Zielonej Górze, gdzie w roku 1997 uzyskała tytuł zawodowy magistra filologii polskiej, podstawą była praca: *Słownik normatywny nazw miejscowych województwa zielonogórskiego*; napisana pod kierunkiem prof. zw. dra hab. Edwarda Homy.

W roku 2006 na Wydziale Filologii Polskiej i Klasycznej Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu uzyskała stopień doktora nauk humanistycznych w zakresie językoznawstwa na podstawie rozprawy doktorskiej *Toponimia powiatu zielonogórskiego*, której promotorem był prof. dr hab. Bogdan Walczak, a recenzentami byli prof. dr hab. Aleksandra Belchnerowska i prof. dr hab. Irena Sarnowska-Giefing.

Od 1999 roku dr Iwona Żuraszek-Ryś pracuje w Instytucie Filologii Polskiej Wyższej Szkoły Pedagogicznej im. Tadeusza Kotarbińskiego w Zielonej Górze, od 2001 roku Uniwersytetu Zielonogórskiego (najpierw jako asystent, a od 2007 roku jako adiunkt).

1. Ocena dorobku naukowego

Na dorobek naukowy dr Iwony Żuraszek-Ryś po uzyskaniu stopnia doktora składają się trzy monografie oraz 51 artykułów naukowych opublikowanych w czasopiśmie i pracach zbiorowych (w tym dwa we współautorstwie).

1.1. Ocena głównego osiągnięcia naukowego

Jako główne osiągnięcie, będące podstawą ubiegania się o stopień naukowy doktora habilitowanego, dr Iwona Żuraszek-Ryś wskazała monografię autorską zatytułowaną *Między oryginalnością a konwencją. O leksyce powieści bałkańskich Teodora Tomasza Jeża* wydaną w roku 2025 w Zielonej Górze przez Oficynę Wydawniczą Uniwersytetu Zielonogórskiego, którą do druku opiniowali recenzenci wydawniczy: prof. dr hab. Stanisław Borawski i prof. UŁ dr hab. Danuta Kowalska.

Wymieniona monografia jest bardzo obszernym, liczącym 408 stron, opracowaniem słownictwa zastosowanego w wybranych powieściach Teodora Tomasza Jeża, „jednego z bardziej płodnych pisarzy XIX w., a przy tym cieszącego się popularnością wśród licznych kręgów czytelniczych i stanowiącego niewątpliwy autorytet” (s. 11). Autorka postanowiła przyjrzeć się „sposobom używania środków językowych i ich przekształceniom” (s. 11) i spróbować odpowiedzieć na pytanie, „czy ta znaczna liczba tekstów koresponduje z kreatywnością autorską, czy może skazuje twórcę na powtarzalność własnych wyborów leksykalnych (11). I jak dalej pisze we *Wstępie*: „Podjęte w tej rozprawie rozważania będą zatem miały na celu charakterystykę leksyki wybranej grupy tekstów, określenie preferencji autora w jej doborze i przeobrażeń w jej użyciu w danym czasie. Z uwagi na obszerność materiału badawczego dokładniejszej analizie zostaną poddane wybrane grupy słownictwa: leksyka egzystencjalna oraz turczyzmy, a więc formy niezbędne do kreacji świata przedstawionego badanych powieści historycznych, których miejscem akcji są Bałkany” (s. 11). W rozprawie Habilitantka podejmuje także problematykę „podobieństwa lub odmienności leksyki użytej przez pisarza w różnych gatunkach. W tym celu oglądowi podda się słownictwo powieści bałkańskich oraz listów pisarza do Juliana Łukaszewskiego. Takie zestawienie powinno wykazać, czy leksyka Jeża wyzyskana dla celów artystycznych jest taka sama co słownictwo użyte w prywatnej korespondencji, czy może od niego odbiega, w jakim zatem zakresie stanowi ona ponadgatunkowe centrum idiolektu pisarza, a w jakim jest warunkowana przyjętym wzorcem gatunkowym” (12). Mogę jednoznacznie stwierdzić, że tak określone cele zostały osiągnięte.

Monografia składa się z trzech części poprzedzonych *Wykazem skrótów* i krótką *Przedmową*, podsumowanych *Zakończeniem* i dopełnionych *Bibliografią*, angielskim streszczeniem oraz *Spisem tabel*.

W *Części I*, stanowiącej bardzo obszerny *Wstęp*, Autorka nie tylko formułuje cele badawcze i charakteryzuje stan badań dotyczących twórczości Teodora Tomasza Jeża, ale

uzasadnia wybór podstawy materiałowej swoich rozważań. W tej części prezentuje metodologię oraz zasady opracowania językowego materiału. Na pochwałę zasługuje przedstawienie sylwetki pisarza na szerokim tle historyczno-kulturowym oraz literackim w kontekście kształtowania polskiej powieści historycznej.

Dwie kolejne części stanowią analityczno-interpretacyjny trzon rozprawy. *Część II* poświęcona jest charakterystyce kwantytatywnej słownictwa bałkańskich powieści T.T. Jeża. Wykorzystując metody statystyki językoznawczej, dr Iwona Żuraszek-Ryś zanalizowała i skonfrontowała pod względem ilościowym leksykę poszczególnych powieści. Bliżej przyjrzała się słownictwu najczęstszemu i najrzadszemu. Z kolei w *Części III* Autorka podjęła się charakterystyki semantycznej wybranych grup słownictwa w kontekście teorii pól językowych. Analizy dotyczą dwóch zbiorów – leksyki egzystencjalnej oraz turcyzmów. Mimo szczegółowych uzasadnień nie do końca jestem przekonana o słuszności takiego wyboru słownictwa. Każda z tych grup wyodrębniona jest bowiem na innej zasadzie – pierwsza rzeczywiście jest zbiorem wyznaczonym ze względu na znaczenie, druga jednak – oczywiście bardzo ważna dla charakterystyki ekscerpowanych powieści – jednak jest zbiorem leksyki wyróżnionej z powodu swojego pochodzenia. Moje zastrzeżenia w obrębie analiz semantycznych budzą także szczegółowe wyliczenia i odniesienia do konkretnych form gramatycznych (fleksyjnych). Na wyróżnienie zasługują natomiast bardzo liczne zestawienia tabelaryczne i różnego rodzaju wykazy i wyliczenia dopełniające opisowe rozdziały w obu analityczno-interpretacyjnych częściach monografii.

Ostatni rozdział publikacji – syntetyczne *Zakończenie* – stanowi właściwie streszczenie rozprawy, które Habilitantka uzupełniła powtórzeniem wynikających z analiz wniosków oraz zarysowała perspektywy badawcze.

Monografia *Między oryginalnością a konwencją. O leksyce powieści bałkańskich Teodora Tomasza Jeża* jest opracowaniem, wypełniającym lukę w dotychczasowych badaniach języka pisarzy, wzbogacającym wiedzę językoznawczą, głównie w zakresie badań polskiego słownictwa. Na podkreślenie zasługuje zwłaszcza wybór dość rzadko jednak stosowanych w badaniach historycznojęzykowych metod statystycznych i ilościowych. W ten sposób dr Iwona Żuraszek-Ryś niewątpliwie wniosła swój wkład w rozwój językoznawstwa. Ponadto, jak pisze Habilitantka w *Autoreferacie*: „efektem [jej – uzup. JM] badań jest niemal kompletna baza leksykalna, stanowiąca fundament słownika języka autora” (s. 9).

1.2. Pozostały dorobek naukowy po uzyskaniu przez Habilitantkę stopnia doktora

Jak już zaznaczyłam, po uzyskaniu stopnia doktora dr Iwona Żuraszek-Ryś opublikowała trzy monografie oraz 51 artykułów naukowych opublikowanych w czasopiśmie i pracach zbiorowych (w tym dwa we współautorstwie). Przed doktoratem Habilitantka opublikowała siedem artykułów naukowych, stąd w tym miejscu chciałabym podkreślić bardzo duży wzrost aktywności naukowej dr Iwony Żuraszek-Ryś.

Przedmiot zainteresowania Habilitantki przed doktoratem, jak i po nim stanowi przede wszystkim onomastyka, a szczególnie toponimia, zwłaszcza Zielonej Góry oraz regionu lubuskiego oraz nazewnictwo miejskie, głównie Zielonej Góry.

W okresie podoktoratowym Habilitantka zaczęła rozszerzać swoje zainteresowania naukowe poza onomastykę, kierując się głównie ku historii języka i badaniom języka pisarzy, czego dowodem jest choćby zgłoszona jako osiągnięcie habilitacyjne monografia języka Teodora Tomasza Jeża. Jestem przekonana, że jako samodzielny pracownik naukowy dr Iwona Żuraszek-Ryś rozwinie te kręgi badawcze.

2. Ocena aktywności naukowej, dydaktycznej i organizacyjnej

Dr Iwona Żuraszek-Ryś bierze aktywny udział w życiu naukowym w Polsce i za granicą – po doktoracie uczestniczyła z referatami w 33 konferencjach naukowych, ogólnopolskich i międzynarodowych: w Białymstoku, Bydgoszczy, Częstochowie, Gdańsku, Gnieźnie, Kalsku, Katowicach, Łodzi, Poznaniu, Wągrowcu, Zielonej Górze oraz w 2 zagranicznych – w Ukrainie: we Lwowie i w Berdiańsku.

Habilitantka odbyła staż naukowy w Pracowni Dialektologicznej Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, dwukrotnie uczestniczyła w wyjazdach za granicę jako uczestniczka programu Erasmus w Instytucie Słowistycznym Uniwersytetu w Poczdamie, wyjeżdżała także wraz z Dyrektorem Instytutu Filologii Polskiej do Lwowa w celu nawiązania kontaktów naukowo-dydaktycznych ze środowiskiem polonistycznym Uniwersytetu Lwowskiego.

O zaangażowaniu Habilitantki w działalność dydaktyczną świadczy różnorodność prowadzonych przez nią zajęć: wykładów, konwersatoriów i ćwiczeń, co warto podkreślić – prowadzonych na różnych kierunkach i typach studiów (filologia polska i filologie obce, prawo,

matematyka): gramatyka opisowa języka polskiego, kultura języka polskiego, leksykologia i leksykografia, stylistyka współczesna, tendencje rozwojowe współczesnej polszczyzny, historia języka polskiego, gramatyka historyczna języka polskiego, dzieje polszczyzny i jej odmian, warsztaty historyczno-językowe, język pisarzy dawnych, język staro-cerkiewno-słowiański, onomastyka, nazewnictwo Ziemi Lubuskiej na tle onomastyki ogólnopolskiej, gwary pogranicza z elementami onomastyki, nazwy własne w mediach, korekta edytorska, stylistyka wydawnicza, działalność edytorska i wydawnicza, edycja tekstu naukowego).

W roku 2022 Habilitantka ukończyła Studia Podyplomowe Nauczania Języka Polskiego jako Obcego i Drugiego na Uniwersytecie Wrocławskim, a w 2024 roku szkolenie TELC dla egzaminatorów z języka polskiego na poziomie B1-B2. Pozwoliło to prowadzić dr Iwonie Żuraszek-Ryś zajęcia na specjalności glottodydaktyka polonistyczna oraz kursy języka polskiego dla cudzoziemców oraz kursy przygotowujące do państwowego egzaminu certyfikatowego z języka polskiego jako obcego oraz egzaminu TELC.

Habilitantka prowadzi seminaria licencjackich i magisterskie, regularnie recenzuje prace dyplomowe. Była promotorem pomocniczym w przewodzie doktorskim Anny Karmowskiej, której dysertacja naukowa dotyczyła krajobrazu językowego polsko-czeskiego pogranicza w ujęciu ilościowym.

Dr Iwona Żuraszek-Ryś prowadzi w swoim środowisku działalność popularnonaukową i popularyzatorską, m.in. trzykrotnie była wyznaczona przez Rektora UZ do opieki nad studentkami z Uniwersytetu Lwowskiego, corocznie od 2015 roku współorganizuje Dni Języka Ojczystego na Uniwersytecie Zielonogórskim, których celem jest wzbogacenie młodzieży szkół podstawowych i średnich w wiedzę z zakresu polszczyzny, a także literatury polskiej, wywiad dla radia Index o zmianach nazw ulic w Zielonej Górze w związku z uchwaleniem tzw. ustawy dekomunizacyjnej, wykłady o kształtowaniu się nazewnictwa miejskiego w Zielonej Górze w ramach inicjatywy od A do Z na UZ oraz dla uczestników zajęć fakultatywnych „Językowo-kulturowe aspekty pogranicza. Zielona Góra i Lubuskie” na Uniwersytecie im. Adama Mickiewicza w Poznaniu.

Na podkreślenie zasługuje też działalność organizacyjna w ramach funkcjonowania macierzystej uczelni (udział w komisjach rekrutacyjnych, pełnienie funkcji opiekuna roku studiów stacjonarnych pierwszego i drugiego stopnia, przygotowanie materiałów promocyjnych dla Instytutu Filologii Polskiej, funkcja zastępcy dyrektora Instytutu Filologii Polskiej, członkostwo w Radzie Instytutu Filologii Polskiej, w Radzie Wydziału Humanistycznego, w dyscyplinie językoznawstwo, praca w różnych projektach, kursy

nauczania języka polskiego jako obcego, członkostwo w komisjach egzaminacyjnych podczas egzaminów certyfikatowych z języka polskiego jako obcego oraz egzaminów TELC, funkcja sekretarza w przewodach doktorskich, przygotowanie opisu kryterium III – wpływu działalności naukowej na funkcjonowanie społeczeństwa i gospodarki pt. *Przeszłość i teraźniejszość w języku polskim oraz literaturze polskiej* na potrzeby ewaluacji.

Dokonania dydaktyczne, organizacyjne i popularyzatorskie dr Iwony Żuraszek-Ryś w pełni zasługują na pozytywną ocenę.

Konkluzja

W świetle przedstawionej w niniejszej recenzji oceny monografii dr Iwony Żuraszek-Ryś *Między oryginalnością a konwencją. O leksyce powieści bałkańskich Teodora Tomasa Jeża* (Oficyna Wydawnicza Uniwersytetu Zielonogórskiego, Zielona Góra 2025) wskazanej przez Autorkę jako osiągnięcie naukowe, a także uwzględniając cały podoktorski dorobek Habilitantki, jej działalność naukową, organizacyjną i popularyzatorską oraz pracę dydaktyczną na Uniwersytecie Zielonogórskim – z przekonaniem stwierdzam, że **Habilitantka spełnia wszelkie ustawowe wymogi do uzyskania stopnia naukowego doktora habilitowanego, swoją monografią wnosi wkład w rozwój językoznawstwa oraz wykazuje się istotną aktywnością naukową.**

Z przekonaniem popieram wniosek o nadanie dr Iwonie Żuraszek-Ryś stopnia naukowego doktora habilitowanego w dziedzinie nauk humanistycznych w dyscyplinie językoznawstwo.

dr hab. Jolanta Migdał, prof. UAM

Poznań, 20 marca 2026 roku.